

"Meşrutiyeti yüceltiyorsun?" sorusunun cevabı olan, "Hatta ulemâda, medâriste, talebede bir nev'i meşrutiyeti intâc eder... Ve nefsü'l-emirde mukayyed olan şeyde itlaktır." cümlelerini açar mısınız?

"S. Meşrutiyeti pek çok i'zam ediyorsun. Eskide re'y-i vahid idi. Milletten sual yok idi. Şimdi meşverettir. Milletten sual edilir. Millet '**Ne için?**' der. Ona '**Ne istersin?**' denilir. İşte bu kadar... daha nedir, o kadar ilaveyi takıyorsun?!."

"C. Zaten şu nokta bütün cevaplarımı tazammun etmiş. Zîrâ Meşrutiyet hükûmete düştüğü vakit; fikr-i hürriyet, meşrutiyeti her vecihle uyandırır. Her nev'de, her taifede onun sanatına ait bir nevi meşrutiyeti tevlid eder. Hatta ulemada, medarisde, talebede bir nev'i meşrutiyeti intac eder. Evet, her taifeye ona mahsus bir meşrutiyet bir teceddüd ilham olunuyor."

"İşte şu arkasında şems-i saadeti telvih eden ve temayül ve incizab ve imtizaca yüz tutan lemaat-ı meşverettir ki; bana meşrutiyet hükümetini bu kadar sevdirmişti. Bence taklidin temelini atıp ihtilafatı çıkarmakla '**Mu'tezile, Cebri, Mürcie, Mücessime.**' gibi dalâlet fırkalarını İslâmiyet'ten intac eden mesail-i diniyedeki istibdad-ı ilmîdir. Ve nefs-ül emirde mukayyed olan şeyde itlaktır."(1)

"Hatta ulemada, medarisde, talebede bir nev'i meşrutiyeti intac eder." Bu cümlede eğitim alanında ilmi ve demokratik bir özgürlüğün olması gerektiğinden bahsediliyor. Yani siyasi ve idari açıdan **meşrutiyet** (*demokrasi*) sağlanırsa, bu zamanla her kuruma her alana yayılır ve o alanlarda onunla beraber gelişip büyür.

Malum olduğu gibi meşrutiyetin zıddı istibdat, baskıcılık ve otoriterliktir. Bu gibi baskıcı ve otoriter rejimlerde, eğitim kurumları ve ilim adamları baskı yapan muktedirlere şakşakçılık ve yalalık yapmaktan ilme vakit bulamazlar. Fikir ve düşüncelerini özgürce ifade edemezler. Bu yüzden baskıcı ve otoriter rejimler her açıdan geri ve fakir kalırken meşrutiyet ve demokrasinin hakim olduğu ülkeler her açıdan gelişip inkişaf ediyorlar.

Zamanımızda İslam ülkelerinde meşrutiyet tam anlamı ile uygulanmadığı için dünya çapında bilim, keşif, marka ve orijinal fikirler üreten bir üniversite ve bir eğitim

kurumu bulunmuyor. Dünya genelinde kalite bakımından ilk yüz üniversite içinde bir tane bile İslam ülkesine ait üniversite bulunmuyor. Eğitimin ve ilim camiasının üzerinden baskı ve cebrin kalkıp meşrutiyet ve özgürlüğün gelmesi gerekiyor.

Taklit ve baskının olduğu yerde, kalıçılık ve taassup çıkar. Bu da ilim adamlarının özgürlük alanını kısıtlar; taassup ve baskı yüzünden farklı ve değişik düşünceleri dillendiremezler. İlim adamları fikirlerini dillendiremedikleri zaman, fikir ve düşünce dünyası donuklaşıp matlaşır ve terakki etmez. Bu da taassup ve cehalete kuvvet verir.

Halbuki meşverette ve hürriyette, insanlar yanlış da olsa fikirlerini beyan eder, doğru çabuk parlayıp gün yüzüne çıkar. Hatalı ve yanlış fikirler de düzelme imkanı bulur. Fikirler özgürce çarpıştığı zaman, hak ve hakikat daima galip gelip yanlışları bertaraf eder.

İlmi baskı, siyasi baskının veledidir. Evet, iktidarı elinde bulunduran siyasi otorite, kendi otoritesini sağlama almak için, farklı düşünce ve fikirlerden rahatsız olur ve onlara pek fırsat vermek istemez. Bu sebeple iktidar baskısı dolaylı olarak diğer alanlarda da baskıyı doğurur. Bu yüzden ilmi istibdat, siyasi istibdatın bir neticesi, bir sonucu olmasından kinaye Üstad Hazretleri yukarıda geçtiği gibi şöyle ifade ediyor:

“Bence taklidin temelini atıp ihtilafatı çıkarmakla 'Mu'tezile, Cebri, Mürcie, Mücessime' gibi dalâlet fırkalarını İslâmiyetten intac eden mesail-i diniyedeki istibdad-ı ilmîdir. Ve nefs-ül emirde mukayyed olan şeyde itlaktır.”(2)

İslami anlayışta bazı konular, kayıtlı ve sınırlı ve bazı zamanlara mahsus iken, yanlış bir kanaatle bütün zamanlara veya her şeye tatbik edilebiliyor. Mesela, baskı özel ve sınırlı noktalarda olması gerekirken genelleştirilmesi yanlıştır. Toplumsal hayatın düzenini sağlama ve insanların güvenliğini temin etme konusunda bir parça istibdat gerekir, o da devletin elindedir, ama kanunlarla çerçevesi belirlenmiştir. Devletin bu baskı hakkını ele geçirip genelleştirmek otoriterlik oluyor. Yani mukayyet / sınırlı olması gereken istibdat, itlak / serbest ediliyor. Mesela, mazide olmuş musibetleri kadere verip, hüznümüze ilaç bulmak esas iken, bunu bütün zamanlara ve her hadiseye yayıp tamamıyla kaderci ve teslimiyetçi bir anlayışa girmek yanlıştır. Ayrıca istikbalde yapılacak şeylerde ve işlenen günahlarda insanın mesuliyetinin olduğunu kabul etmek lazım iken, bunu "*her şeyde insanın iradesi esastır*" diye kabul ettirmeye çalışmak büyük bir yanlıştır.

İnşallah ilmî meşrutiyet artıkça, doğru ve sağlam fikirler insanların akıl ve kalplerine yerleşme zeminini de elde edecektir.

Dipnotlar:

(1) bk. [Münazarat.](#)

(2) bk. [age.](#)